

posar-lo sota la tutela d'un senyor': «fidelis ero ego G. B. --- ad Raimundum et --- ad filium suum, cui Barchinonam laxaverit, manibus ad ipsum me *comanaré*, et ipsam honorem --- per sua manu la prendré ---», jurament feudal al comte de Bna. en pergami original de 1050-68, «fidelis ero ad Guifredum comitem --- de ipso castello que dicunt Sancti Stephani de Castro Folit --- et si Guifredus suprascriptus mortuus fuerit --- me *comannarei* ad filium suprascripti Guifredi», c. 1035 (Bast-Bass., 576); i alguna altra forma romànica entre les moltes llatines aplegades en aquest article, col. 573-82.

«L'abadesa --- dix a les dones --- Per volentat --- de Déu, s'esdevenç que Blanquerna me *comenà* e-m sotsmès en servitut --- de 7 regines, les quals són virtuts ---», Lluïl (*Blanq.*, NCL. I, 163.14); també *Merav.* (Ag. I, p. 47); «fembra --- que de res no ha memòria, a qui res no pots *comanar*», Eiximenis (*Dones*, prosif. v, 26, *EntreDL* 1); «Scipiò ordonà son camp de batalla --- lo costat sinistra *comenà* a Lèlio ---», AntCanals (*Scipiò*, NCL., 62).

És *comanar* que apareix a la *Crònica* de Desclot; i l'*InvLC* només recull exemples de *comanar* (no *ndar*), des de 1309 (uns 15 fins a 1626); «lo sant hom *comanà* la garlanda al argenter secretament», *Merav.* (Ag. I, 218); «ab poques paraules que'l senyor rey li *comanà* hac assats», Muntaner (Bof., 160); «yo no só de tal metall, ans me plau *comanar* a les mans los actes virils e remetre'ls a la fortuna pròspera o adversa», JoMartorell (NCL. II, 197). *Comanar-se a Déu*: «la terça raó per què lo dormir és reprehensible sí és posar-se a dormir sens spiritual preparació, axí com és, *comanar-se a Déu* e al àngel qui guarda la persona, e senyarse ---», Eiximenis (*Terç*, 203); «Mal hom no's vol a Déu *comanar* sinó cant ou tronar» en la compilació de proverbis aràbics del S. XIV (*DBal.* II, 125b). *Comanar* es conserva avui a Mall. en el sentit de 'donar expressions' (Bart. Ferrà, *Com.*, *IdOr* I, 99).

La forma cultista *comandar* és rara antigament, i en algun text que no deixava de ser més susceptible que d'altres a influències nòrdiques, com la versió cat. del *Breviari d'Amor*: «e'ls savis solen dir: cascuna dona obedient *comanda* al marit, e qui sàviament serveix ha una part de senyoria» (ms. 353, *DBal.*). Entre això i el que veiem en *comandament* i la influència de *comanda*, es comprèn que aquí la *d* llatinitzant estava destinada a prosperar; així ho veiem després de l'Edat Mitjana, si bé ja quasi només en l'acc. de 'donar ordres' (car en l'altra es va imposant el derivat amb *en-*), i en composicions populars, no sols de les Illes, on ens en forneix testimonis del gran collector menorquí: «va creà Adam primer, / i a Eva la va fer / de un os que li arrancà: / no l'hi va llevar des cap, / que no 'l volgués *comandar*; / no l'hi va llevar des peus, / perquè no la trepitjàs / ---»; i en un adagi: «S'home *comanda* i... sa dòna fa lo que vol», Camps Merc. (*Folkl.* I, 49, 297).

Però això ja s'ha imposat també en el Continent, car així és com ho practiquen els escr. Renaixença: «lo que 'ns manca és un home de grapa y de lletra, que

sàpiga *comandar* y barrinar», MrnVayreda (*Puny.*, 1, 118 (95)); «--- Petita alosa meva --- ets forta com una roca de diamant en la teva ingènua puresa: *comanda* en la meva nau, hissesm la vela a la brisa subtil»; «L'Úrsula *encomanava* a l'amo, amb salameria, que baixés a Mataró a comprar alguna escopeta més, per si de cas, i el senyor Jeroni, que no es veia en cor de *comandar* el traüt de la casa, ara que calia capgirar-ho tot, sentia un defalliment --- amb un esblaimat anhel de repòs i de pau», Coromines (*Putxinellis*, *De pl. m. n. p.* vi, 205; *Silèn* XIII, 166.23).

De primer no havia mancat, però, algun cas en què la *d* s'introduïa fins en frases on val 'encomanar': «*comandar-me* en mercè vostra» en una lletra de Joana de Pinós, de 1484 (*BSAL* VIII, 2v); «si est vist y conegut - el meu gran senyor en Fransa? / ---Yo l'hi vist y conegut - y de sa part li *comanda* / que se cerqués aimadò - que ell aymada s'és cercada» en el vell romanç *La tornada del marit* (reco. en el Pennès, MilàF, *Romlo*, 202.11, ja en l'ed. 1853, n.º 11).

L'acc. per dir-ho així confiadora, no imperativa, des de la fi de l'Edat Mitjana es tendeix a afectar-la als derivats amb prefix, de vegades en *a-*: «Quan Déu volc que fossen scrts los Evangelis, a qui-u *acomandà*? A un lleuder e usurer: aquell fo lo primer evangelista», StVicentF (*Quar.*, 212.108); «*amanà* lo rey que aquestes joyes, l'or e l'argent, fos posat en poder de quatre senyors, e fon *acomandat* al duc de Clocester», JoMartorell (Ag. I, 82). Però aviat això queda fixat en la forma amb *en-*: «*encomanar* alguna cosa al procurador», OPou (*ThPu.*, 139), incloent-hi el matís de 'confiar amb grans precs, o a la benevolença d'alguí' (després *recomanar*): «una tia que yo tinc, ---*encomanada* hi estava --- / ha posat l'amor en mi», romanç de c. 1700 reco. a Argentonà, MilàF (*Romlo.*, 109.6), i el del qui impetra la divinitat: «direu-me una ave-Maria y *encomanareu-me* a Déu», id. (568).

Tot igual en el S. XIX: «lo noy, que va a un argenter, y li *encomana* que li fes una filosa de plata, que no n'hi hagués cap de més ben treballada», «li apariaren un bon cavall, lo *encomanaren* a un criat, y lo noy marxà», Maspons (*Cuentos populares*, 2.2); «potser los metges han *encomenat* molta quietud... qui ho sabrà?», NOLLER (*Pap.*, 132); «mes lo pobre no tenia a ningú, a ningú en aquest món: gayrebé ni sant per *encomanar-s'hi*», Pons Mass. (*Trascant p. l. S.*, 9). En fi, per un fort trasllat metafòric hom *encomana* un mal contagiós: «mes a fi de no *encomanar* la por a ses filles, escondia les llàgrimes», NOLLER (*Pap.*, 180). *Encomanadis*: «La pigota és de les més *encomanadices*», Pons Mass. (*Trascant p. l. S.*, 38). *Comanar-se la malla*, Lacav.: *se li va encomanar el catarro*.

Amb caràcter d'intensiu molt emfàtic *recomanar* ja apareix des del S. XIV: «La substància de la carta era aquesta: --- que'ls *recomanava* e'ls *manava* que, après de la reina e d'ell que guardassen e tenguessen l'infant En Jacme, fill seu, per cap e per major e per senyor, en lloc d'ell e de la reina mare sua», Muntaner (*Cròn.*, fets de 1283, § 99, Casac. III, 17.22); després el trobem en la del Cerimoniós, en el *Tirant* de Galba etc.,